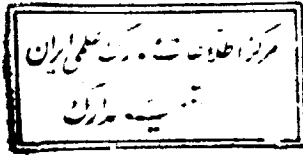

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابخانه

دانشگاه قم
دانشکده علوم انسانی

۱۳۷۹ / ۲ / ۱۰

پایان نامه کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلام

موضوع
نفقه زوجه در اسلام

استاد راهنما
آیت الله حسین کریمی

۸۳۴۹

استاد مشاور
سرکار خانم عبداللهی

نگارش
اکرم احمدزاده

تأیید: ۱۳۷۸

۳۰۷۹۰

با استعانت از خداوند یکتا

تقدیم:

به پیشگاه امام مهدی (عج) عجل الله تعالی فرجه الشریف و
به پیشگاه سرور شهیدان امام حسین علیه السلام و روح
طیبه امام خمینی (ره) و ارواح مقدسه فقهاء عظام و ارواح
طیبه شهداء از صدر اسلام تا کنون و به جویندگان راه حق.

تشکر و قدردانی:

با تأییدات خداوند متعال، اکنون موفق به اتمام رساله «نفقه زوجه در اسلام» گردیدم؛ این رساله در سایه راهنمایی‌ها و حمایت‌های گروه کثیری بدست آمده است، براساس «من لم يشكر المخلوق لم شكر الخالق» از زحمات استاد محترم راهنما جناب آیت‌الله کریمی و استاد محترم مشاور سرکارخانم عبداللّهی و دیگر اساتید محترم و نهادهای ذیربط و خانواده محترم، که در این امر مرا یاری نمودند قدردانی و تشکر می‌نمایم.

چکیده:

نفقة یا هزینه زندگی زوجه، براساس قرآن کریم، سنت و اجماع فقهاء بر زوج واجب است، از جمله آیه «الرجال ... بما انفقوا من اموالهم ...» و روایت شهاب از امام صادق (ع) مدارک وجوب نفقه زوجه می باشند.

در فصل اول علاوه بر مطالب فوق، دو شرط وجوب نفقه یعنی دائمی بودن عقد و تمکین زوجه مورد بررسی قرار گرفته است. تمکین عام یعنی پذیرفتن شوهر به عنوان رئیس خانواده و حسن معاشرت با او. در تمکین خاص، اطاعت همه جانبه زوجه در مواردی که بر او واجب است، لازم است و محدود به زمان یا مکان خاصی نخواهد بود. بنابراین نشوز یا عدم اطاعت از خواسته زوج موجب اسقاط نفقه می گردد.

در فصل دوم، انواع نفقه و کیفیت آن، آیاتی از قرآن کریم و احادیثی از سنت معصومین و اقوالی از فقهاء بررسی شده است. در فقه از هشت نوع نفقه، خوراک، پوشاک، مسکن، ... نام برده شده؛ اما به علت اطلاق ادله، مانند آیه «وعاشروهن بالمعروف» و با توجه به معنای معروف که شامل هر عملی که نیکو بودن آن از طریق شرع و عقل شناخته شده است، و روش عمومی مردم

در زندگانی و معیشت است، رفع نیازهای زندگی زن، در حدّ عادت همردیفان او ضروری است.

نفقه زوجه امتیازهایی را دارد: مانند تقدّم نفقه او بر خویشاوندان و بر سایر دیون، عدم اشتراط فقر زوجه و قدرت زوج، مالکیت زوجه بر آنچه با انتفاع از آن عین آن ازین می‌رود، حق استقراض زوجه، پرداخت نفقه گذشته، حق نقاص برای زوجه، و متقابل نبودن آن.

در بخشهای گوناگون رساله سعی بر تلفیق سخنان فقهاء و حقوقدانها می‌باشد تا مصادیق بارز از نفقه زوجه به دست آید، و بررسی واژه‌های عرف، معروف و متعارف نیز در این راستا انجام گرفته است.

فصل سوّم به بررسی نفقه پس از انحلال زوجیت، و فصل چهارم به استنتاج و پیام پایان‌نامه پرداخته است.

واژه‌های کلیدی:

افخفاء - امتناع - تمکین - حق - حق
حبس - حکم - صغیره - عده - خراش
- معروف - نشوز - نفقه

فهرست مطالب

مقدمه	الف
فصل ۱- تعریف لغوی، اصطلاحی نفقه، مدارک و شروط وجوب آن	۱
۱-۱- نفقه در لغت	۱
۱-۲- نفقه در اصطلاح	۱
۱-۳- اسباب وجوب نفقه	۲
۱-۴- مدارک وجوب پرداخت نفقه به زوجه	۳
۱-۴-۱- آیات قرآن کریم	۴
۱-۴-۲- اخباری از سنت	۷
۱-۴-۳- اجماع	۸
فرع - نفقه حق یا حکم است؟	۹
۱-۵- شرایط وجوب نفقه زوجه	۱۴
۱-۵-۱- شرط اول: عقد دائمی	۱۴
عدم وجوب نفقه در عقد موقت	۱۵
۱-۵-۲- شرط دوم: تمکین و عدم نشوز	۱۵

تمکین در اصطلاح	۱۶
نشوز در لغت	۱۶
نشوز در اصطلاح	۱۷
۱-۵-۲-۱- انواع تمکین	۱۹
۱-۵-۲-۲- احوال در شرط بودن تمکین یا مانع بودن نشوز	۲۳
دیدگاه صاحب جواهر ^(ر)	۳۱
دیدگاه صاحب حدائق ^(ر)	۳۳
فرع - آیا حصول تمکین از زوجه، متوقف بر لفظ است	۳۵
۱-۵-۲-۳- مصادیق تمکین و نشوز	۳۸
الف) مصداق عمومی نشوز	۳۸
ب) آیا زوجه صغیره مصداقی برای تمکین می باشد؟ حکم	
نفقة او چیست؟	۴۲
پ) حکم نفقه در زوجه افشاء شده	۴۷
ت) عذرهای شرعی:	۵۰
الف) روزه	۵۲
ب) نماز	۵۳
پ) اعتکاف	۵۵
ت) حج	۵۵
ث) آیا نزدیکی در دبر مصداق تمکین است؟ نظرها، اشکالها و	
پاسخها	۶۳
ج) کیفیت تمکین و نفقه زوجه ای که زوج او غایب است ..	۷۴

۸۱	چ) حق حبس و حکم نفقه
۹۰	۱-۶- اختلاف زوجین در انفاق
۹۵	۱-۷- اختلاف در تمکین
۱۰۰	فصل ۲- انواع، مقدار، کیفیت نفقه و مرجع در آن
۱۰۰	۲-۱- انواع نفقه و مرجع تشخیص مقدار نفقه
۱۰۲	۲-۲- آیا در نفقه زوجه، تملیک معتبر است یا امتناع؟
۱۰۹	۲-۳- زمان پرداخت نفقه
۱۱۵	۲-۴-۱- انواع، کمیت، کیفیت نفقه و ضابطه در آن
۱۱۶	الف) ضابطه در انواع، کمیت و کیفیت نفقه
۱۲۰	ب) آیا ضابطه در نفقه، وضع زن یا شوهر است؟
۱۲۵	۲-۴-۲- بحثی پیرامون عرف، متعارف و معروف
۱۲۹	۲-۴-۳- مصادیقی از انواع، کمیت و کیفیت نفقه در مباحث فقهاء
۱۳۲	۲-۴-۳-۱- غذا
۱۳۴	الف) کمیت غذا
۱۳۶	ب) کیفیت غذا
۱۴۳	۲-۴-۳-۲- خورش
۱۴۷	۲-۴-۳-۳- لباس
۱۵۰	فرع - اقوال در تملیک یا امتناع لباس
۱۵۶	۲-۴-۳-۴- مسکن
۱۵۹	فرع - شروط مربوط به مسکن
۱۶۳	۲-۴-۳-۵- فراش

- ۲-۴-۳-۶- وسایل پختن و آشامیدن ۱۶۶
- ۲-۴-۳-۷- وسایل نظافت و آرایش ۱۶۸
- فرع - نظرات در پرداخت هزینه دارو، درمان و حمام ۱۷۲
- ۲-۴-۳-۸- خدمتکار ۱۷۸
- الف) شرایط همسرانی که حق آوردن خدمتکار را دارند ۱۷۹
- ب) تعداد خدمتکار و کیفیت انتخاب ۱۸۱
- پ) نفقه خدمتکار ۱۸۶
- فرع - آیا هزینه زکات فطره، نذر، کفاره و تدفین، جزء نفقه می باشد؟ ۱۹۰
- الف) زکات فطره ۱۹۰
- ب) اقوال فقهاء در هزینه های نذر، کفاره، قربانی نمودن و ۱۹۴
- ۲-۵- امتیازهای نفقه زوجه ۱۹۶
- ۲-۵-۱- تقدّم نفقه زوجه بر نفقه خویشاوندان ۱۹۶
- ۲-۵-۲- وجوب نفقه زوجه مشروط بر فقر نیست ۱۹۹
- ۲-۵-۳- وجوب نفقه زوجه مشروط بر قدرت متفق نیست و کسب بر زوج واجب است ۲۰۱
- ۲-۵-۴- زوجه مالک هر چه عین آن از بین می رود می باشد ۲۰۳
- ۲-۵-۵- حق استقراض برای زوجه در صورت عدم پرداخت نفقه ۲۰۴
- ۲-۵-۶- قابل پرداخت بودن نفقه گذشته زوجه ۲۰۶
- ۲-۵-۷- مقدم بودن نفقه زوجه بر دیون غرماء ۲۰۷

۲۰۸	۲-۵-۸- حق تقاص برای نفقه زوجه
	۲-۵-۹- انفاق در زوجین متقابل نیست ولی در خویشاوند متقابل
۲۱۰	است
۲۱۲	فصل ۳- نفقه زن پس از انحلال زوجیت
۲۱۳	۳-۱-۱- نفقه در عده طلاق رجعی
۲۲۱	۳-۱-۲- احکام مسکن در طلاق رجعی
۲۲۳	نظرات فقهاء در احکام مسکن مطلقه رجعی
۲۳۵	۳-۲- نفقه در زوجه بائن
۲۳۶	۳-۲-۱- نفقه در عده طلاق بائن
۲۳۸	۳-۲-۲- اقوال در نفقه مطلقه بائن باردار
۲۴۷	۳-۲-۲- نفقه در بائن به فسخ نکاح
۲۵۲	فصل ۴
۲۵۲	استنتاج
۲۵۴	پیام
۲۵۵	چکیده به زبان انگلیسی
۲۵۶	کتابنامه

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه:

مهمترین حقوق زوجه بر زوج پرداخت نفقه و هزینه زندگی اوست؛ که با دو شرط دائمی بودن عقد و تمکین زوجه از زوج خواهد بود.

در این رساله ابتدا درباره اسباب، مدارک و شروط وجوب نفقه زوجه بحث شده، و سپس در فصل دوم از انواع، کیفیت و مرجع در پرداخت آن بحث گردیده است. در فصل سوم، نفقه پس از انحلال زوجیت و نیز در صورت بارداری بودن زوجه مورد بحث قرار گرفته و فصل چهارم، به استنتاج، پیام و کتابنامه اختصاص دارد.

در روش بحث، چند کتاب به صورت کامل، در مبحث نفقات، نکاح، طلاق و ... مورد مطالعه و سپس به مناسبت از کتابهای دیگر نیز در تبیین صحیح اقوال مختلف و ادله هر یک استفاده شده است.

در هر بخش، معنای لغوی و اصطلاحی واژه‌های مهم مورد بررسی و سپس به تناسب ارتباط عنوان با موضوع رساله، به ارائه هدف بخش، اقوال فقهاء، ادله ایشان، نظرات قانون مدنی و حقوقدانها مطرح شده است و در انتها نتیجه هر بخش نگارش یافته است.

آنچه از مجموعه مباحث رساله بدست می‌آید، براساس آیات شریفه، «الرجال قوامون على النساء...» «وعاشروهن بالمعروف» «وعلى المولود له رزقهن وكسوتهن» و غیره و براساس روایت شهاب از امام صادق (ع) و دهها حدیث و اجماع فقهاء وجوب نفقه زوجه بر زوج اثبات شده است. در کمیت و کیفیت نفقه براساس اطلاق ادله، در تبیین آیه شریفه «وعاشروهن بالمعروف» با بررسی واژه‌های عرف، معروف و متعارف، سعی شده است که تا مصادیق واقعی از نفقه زوج معرفی گردد. علاوه بر بخش فوق از مباحث دیگر این رساله، بحث مفصل از تملیک و امتناع در نفقه زوجه و نیز بررسی مفصل امتیازهای نفقه زوجه، بحث مفصل از مصادیق نشوز و تمکین، بحث مفصل از انواع و مصادیق نفقه و ... می‌باشد.

فصل ۱ - تعریف لغوی، اصطلاحی نفقه

تأمین هزینه زندگی زن بر شوهر واجب است، که با دو شرط ۱- دائمی بودن عقد و ۲- تمکین زن از شوهر صورت می‌گیرد.

۱-۱- نفقه در لغت:

النَّفَقَةُ اسم لما ينفق، نفقه اسم است برای آنچه پرداخت می‌شود، نفق یعنی چیزی کم شد یا از بین رفت، نفق الشيء، مَضَى وَنَفِدَ، مصرف شد و فانی گشت، به عبارت دیگر نفقه خرجی، پول خرجی شده.^(۱)

۱-۲- نفقه در اصطلاح:

از نظر قرآن کریم و سنت، نفقه زوجه بر زوج واجب است؛ و آن عبارت است از آنچه در میان مردم به عنوان هزینه زندگی معمول است که تفصیل آن خواهد آمد.

آیه شریفه: «الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ...» مردان، سرپرست و نگهبان زنانند، بخاطر برتری‌هایی که خداوند (از نظر نظام اجتماع) برای بعضی نسبت به بعضی دیگر قرار داده است

۱- حسین بن محمد، الرغاب الاصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، تهران، المكتبة المرتضوية، ص ۵۰۲ - نیس، ابرهیم و ... المعجم الوسیط، چاپ چهارم، نشر فرهنگ اسلامی، ص ۹۴۲ - محمد، بندرریگی (مترجم)، فرهنگ جدید عربی - فارسی (ترجمة: منجد الطلاب)، چاپ چهارم، تهران: انتشارات اسلامی، سال ۱۳۶۲، ص ۶۰۰